

МИЛИВОЈ НЕНИН

НЕСВАКИДАШЊА ДУХОВИТОСТ МИЛАНА КАШАНИНА

Док сам приређивао за штампу преписку Илариона Руварца, стално сам наилазио на стваралачке кризе овог историчара и архимандрита манастира Гргетег. Обележје Руварчевих писама, поред несвакидашње духовитости, била је извесна безвољност – против које се борио и због које је стално кукао... (Убацио сам „духовитост” иако јој ту није место; видећете на крају текста због чега сам то учинио.) Овде је најпре реч о безвољности.

Милан Кашанин је у овим писмима отац (отац мушке деце, али и женског детета; постоји разлика у мекоти односа, отуда указивање на разлику), потом је муж, брат, пријатељ, колега, писац, ученик, учитељ, један од уредника *Лейпцигског српског уредника и секретар уредништва „Народне просвете”, директор Музеја савремене уметности, директор Музеја кнеза Павла, члан Уређивачког одбора Српског књижевног гласника, уредник Уметничког ирегледа, директор Галерије фресака...* Ниједног јединог тренутка у писмима Милана Кашанина не помиње се мука због одсуства воље за радом. „Ја непрестано радим истом енергијом” – јавља Кашанин Светиславу Марићу из Париза 1919. године. (А ферије, по Кашанину, постоје, да би се послови довршили!) У писму Марку Малетину, десетак година касније, овога пута из Београда, Кашанин пише: „Од мене нема опасности да клонем, као што се догодило једном другом господину који ти је помагао у своје време”. (Нећемо заборавити тог другог господина. Оставићемо га за крај да мало засладимо текст.)

И не само што нема проблема са вољом за рад – Кашанин за све послове има „добру вољу”! „Главно је имати добру вољу, а друго ће се поправити временом” – написао је 1927. године, опет у писму Мар-

ку Малетину. („Кашанин се доследно ужасавао сваке инерције, летаргије и нерада” – пише Зорица Хаџић у једном од три поговора.)

Та Кашанинова енергија се мора ставити у први план и ту је прилика и да се дотакнемо енергије приређивача ове преписке. (Узгред, познајем човека који је изјавио – после приређивања једне једине књиге преписке – да у животу више неће приредити ниједно једино писмо. Зорица Хаџић га је преобратила, а да он то није ни приметио.)

Само неко, попут Зорице Хаџић, то сам хтео да кажем, могао је да узме преписку Милана Кашанина и да тај посао не испушта из руку док га не приведе крају!

Кашанин је једноставно имао среће са приређивачем. Напустићу преписку на трен. У Даљу је 2017. године био скуп о Кашанину. Један од учесника тог Скупа, била је и јунакиња наше приче. Као уредник књиге Милана Кашанина *Завештање српској Аџићанина*, коју је приредила Јана Алексић, потписана је Зорица Хаџић. (Из фуснота Јане Алексић, види се велика помоћ уредника.) Једна од лепих тема ове преписке: Кашанин и Нови Сад ту је брижљиво обрађена. Потом се у антологијској едицији *Десет векова српске књижевности* појавила књига *Милан Кашанин*. Приређивач те књиге, јасно је, била је Зорица Хаџић. Има Кашанина, и то младог Кашанина, и у фототипском издању *Књижевној Јуџа*. (Наша јунакиња је један од приређивача тог издања.) Писала је и посебан текст, већ и не знам којом пригодом, о *Умјетничком њрепледу*... Када је могла да бира о коме ће говорити на предавању, на Филолошком факултету, у Љубљани, 2019. године, изабрала је Кашанина...

Враћам се преписци. (Узгред, ове књиге нам не нуде само преписку. Поред драгоцених сећања Марине Бојић на оца, овде су објављене и Кашанинове скице за текстове, које никад није завршио, али које нам, често говоре више него многи објављени текстови! Издвајају се делови о Крлежи.) Чувао сам похвалу раду Зорице Хаџић за крај овог дела о њој, али се сада не усуђујем да то напишем. Деловаће као хипербола, а није. Написао сам нешто о томе да је година Зорице Хаџић берићетнија од нечије деценије... (То сам документовао бројкама!) Али прескачем тај део. Нећу да црвени од прекомерних похвала. Оно што је можда важније јесте како је приређивач *савладао* грађу; како је омогућио *њрепледност* и лакшу проходност кроз ову преписку... Књижевној критици остаје само да се бави занимљивостима ове преписке, детаљима, пикантеријама; да открива оно мање познато... Да стане пред сигурношћу једног Душана Недељковића, на пример, (тврди Недељковић, да ће приказати сваку књигу за десет дана), да се замисли пред *скромношћу* Динка Шимуновића...

Динко Шимуновић, један од писаца чије се дело појавило у издању „Народне просвете”, скромно пише: „У мојим дјелима уопће нема слабијих ствари, јер су готова сва добила прве награде, била преведена на стране језике, доживјела друго издање...” Лепо се наместила та Шимуновићева *скромносћ*, да се лакше пребацимо на истинску скромност Милана Кашанина. Али о Кашаниновој скромности пише нам један странац:

Молим г. Кашанина, рафинираног Паризлију, да остави по страни своју скромност” и да нам пошаље чланак који само он може да напише, са причом о напорима које чини и с објашњењем како постиже успех, невероватан за наше време када се слике купују по високим ценама или се ретко дарују; он је покренуо легате, донације, пошиљке, и овде смо сведоци бујног цветања уметности...

Прекидам ово писмо из 1934. године...

Милан Кашанин се овде, како то с правом пише приређивач ове преписке, указује као МИСИОНАР – коме се његов народ није довољно одужио. (Зар неки музеј савремене уметности данас, додајем ја, у некој вароши или варошици, није могао понети име Милана Кашанина?) Зар Милан Кашанин није пример човека који се несебично ставио у службу свог народа? Овде стварно морам прекинути, јер се бојим да ћу почети причу о нечему што не познајем довољно – а то је судбина легата у овом времену... Недостаје нам ПРИМЕР несебичног Милана Кашанина. (Мучим се са понављањем неких речи; али овде свесно понављам реч: *несебично!*)

Не напуштам више преписку. Шта тражим у преписци? Тражим онај вишак значења, који нам књижевни текстови не пружају. У овој преписци откривамо најпре људе. У Кашаниновом случају, то би био вишак „зрачења” – јер, оно што је уистину ново, односно мање познато, јесте личност Милана Кашанина; невероватан је труд странаца, понављам, да се додворе Кашанину, да му набаве оно што се од слика, тешко може набавити. Очито је да је личност Милана Кашанина пленила.

Наравно, није Кашанин једина личност која се у овој преписци открива. Откривају се, као савесни и одговорни људи, и Марко Малетин и Јован Грчић, на пример. Има и другачијих примера. Нисам заборавио Драинца. Лаже Драинац да је болестан и тражи хонорар. Када му хонорар не пошаљу, увређен је и љутито пита: шта би било да је болестан. (То пише у писму после само 4 дана! Заборавио је Драинац да човек који лаже – мора да памти шта је писао.) Скидају писма позлату са неких људи, али се неки други указују у пуном људском сјају! (Такав је, на пример, Кашанин – када

пише Пери Слијепчевићу! Истински се радује Слијепчевић Кашаниновим писмима!)

Сада је већ време да се текст приведе крају: да се исправе материјалне грешке и да се врате направљени дугови. Публици сам остао дужан најмање две ствари. Прва је име господина, који је клонуо док је помагао Марку Малетину. (Узгред, клонуо је тај господин више пута у животу – увек када му је био нарушен комодитет.) А управо је Вељко Петровић, јер о њему је сада реч, направио грешку, коју је Зорица Хацић, посредно, преузела. Наиме, у Станојевићевој енциклопедији, погрешно је написао да је Светислав Стефановић рођен 1874. године. Исправљам ту грешку – Стефановић је рођен три године касније.

Међутим, Вељка Петровића уводимо у нашу причу из сасвим другог разлога. Пут ка духовитости Милана Кашанина водио ме је преко Вељка Петровића. Наиме, прво сам, цензорски, слово по слово, читао преписку Милана Кашанина и Милоша Црњанског. Између осталог, у тој преписци читамо, да би Црњански волео да се у Немачку пошаље десетак наших писаца, који би на немачком језику, одржали по једно предавање „о једној теми из наше културне историје”... А Кашанин то прихвата: „Ваша идеја да десетак наших књижевника посете Берлин и да онде на немачком језику одрже по једно предавање заиста је лепа и добро би било да се и оствари”. И онда то духовито решава: „Понајприје би ту идеју прихватио Вељко Петровић, али сигурно под условом да он пође на тај пут, а осталих девет да остану код куће”.

А ја сам у исто време вратио и део дуга који сам наговестио на почетку: о духовитости Милана Кашанина... Но, пун дуг, када је реч о духовитости, враћам одмах. Описао је Милан Кашанин, у писму Милану Гролу предавање једног нашег писца у Хагу:

Да му се глас боље чуо и да је био краћи за 99%, начинио би ванредан утисак, јер је почео са ратовима Александра Великог, и није свршио са Наполеоном; подсећао му је говор, краткоћом, на ону малу Велсову Историју света.

Још је веселији опис бркова поменутог писца. Ти бркови су „сад црни као угал, ваљда због тропског афричког сунца: другог објашњења нема, јер су му раније, у Мадриду били проседи, а у Београду безмало сасвим бели”.

Поменутог писца не би лепше описао ни Иларион Руварац! (Открио сам и откуда Руварац на почетку ове моје приче.)

И за сам крај опет нешто што личи на анегдоту, а и да се вратимо мало књижевности. Покренута је велика и важна едиција, са

жељом да се чују млади гласови, који ће понудити нова виђења српске књижевности. Један од приређивача је у свом предговору, послушно, цитирао млађег истраживача... Међутим, оно што је приређивач преузео од младог истраживача, била је парафраза – на опасној ивици цитата – Милана Кашанина... (Једино што је тај млади истраживач заборавио да помене Милана Кашанина.)

Завршавам. Јер ако почнем причу о *млагос̄тии чиӣња* Милана Кашанина, публика ће зажалити што нисам био 99% краћи...

(Беседа одржана на промоцији књига Милана Кашанина *Писма, сусре̄ти, ӣра̄ови* у издању Матице српске, у Матици српској, 16. јуна 2021. године)

Др Миливој НЕНИН
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српску књижевност
neninlok@yahoo.com